

PÁL SZILVIA

Polgári Jogi Tanszék

Témavezető: dr. Szeibert Orsolya Ágnes habil. egyetemi docens

A TÖRTÉNET VÉGE (?/.) – BÉKÍTÉS A HÁZASSÁGI BONTÓPERBEN

*„Ráadás-? pótbüntetés-évek?
Ünneputáni poharak.
Alkoholmentes csókok.
Lidércélet.
Látni kell, ami maradt.”
FODOR Ákos: Xéniák (52)*

A jog számára a válás nem több mint egy – a polgári perrendtartásban szabályozott, a házasság felbontására irányuló kérelemmel induló, a felek békítésének (a házasság fenntartásának) a megkísérlését is magában foglaló eljárás végén hozott – jogi aktus.

Ha komolyan vesszük, hogy a jog társadalomtudomány, akkor a válás nyilvánvalóan több mint jogi aktus. Abszolút számai megmutatják a társadalom viszonyát a házassághoz, a válási folyamat negatív hatásai¹ pedig – véleményem szerint – jelzik a társadalom igényét olyan bontóperes szemlélet iránt, amely a házasságbonlást valóban képes folyamatként látni és kezelni, amely abból indul ki, hogy a válás (annak részeként a házasság felbontása mint jogi válás is) egyben lélektani krízis, amelyben a felek a házasság felbontására irányuló szándék megfontolására való felhívás (formális békítés) helyett egyediesített és professzionális segítséget igényelnének. A felek részére jogi válásuk elején azért is nagy szükség lenne egyediesített és professzionális segítséget nyújtani, hogy válási krízisük ne mélyülhessen el, és ne kezdjen el „önálló életet élni”.²

Írásomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy a jog alkotói és alkalmazói formális békítés helyett mit tehetnének azért, hogy a felek házasságtörténetei ne

---

¹ A válási folyamat negatív hatásai alatt a dolgozat I/2. pontjában hivatkozott családszociológiai kutatások megállapításait, valamint az I/3. pontban írt pszichés tüneteket értem.

² A válási krízisek elmélyülésének tekintem a felek részéről a házassági bontóperükben egymással szemben megnyilvánuló agressziót. A feldolgozatlan válási krízisek „önálló életre kelése” pedig az olyan per, amelyet a felperesi feleség „*az elhagyása, a család egységének megbontása és közös gyermekeik súlyos nélkülözésnek kitévése miatt*” kártérítés jogcímén indít a volt férje ellen (lásd a Szegedi Ítéltábla Pf.II.20.297/2011/4. számú eseti döntését), vagy azok a keresetek, amelyeket a gyermekétől különülő szülő a kapcsolattartási joga megsértésére alapítva terjeszt elő (lásd például a Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.415/2014/6. és a Kúria Pfv.IV.20.445/2015/4. számú határozatát). E témáról bővebben PÁL 2014a. 11-17.). Ide sorolhatók azok a perek is, amelyeket a házastársak/volt házastársak a családjogi perüket tárgyaló bíróságokkal szemben indítanak a tisztességes eljáráshoz fűződő joguk megsértése miatt (lásd a Győri Ítéltábla Pf.V.20.042/2015/5/I. és a Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.799/2014/5. számú határozatát).

„Médeia-mintára”³, hanem krízisük feldolgozását segítő módon és belőlük a változás lehetőségét előhívva fejeződjenek be.

I. Ami van – házasságbomlás és a tények

1. Demográfiai adatok

A válások abszolút száma az 1950-es évekbeli ingadozás után 1963-tól szinte folyamatos emelkedést mutatva az 1980-as évek második felében tetőzött: 1987-ben közel 30 000 válást „mondtak ki”. 1988-tól 2009-ig a válások száma évi 23 000 – 25000 között ingadozott, majd lassú csökkenés kezdődött: a bíróságok 2013-ban 20 000, 2014-ben 19 576 házasságot bontottak fel.⁴

A felbontott házasságok átlagos hossza 1991-től emelkedett, ez azonban az utóbbi 4 évben megtorpant, és 13 évnél megállni látszik. A válásokon belül csökkent az 5 éven belül felbontott házasságok aránya, és nőtt a 20 év vagy hosszabb idő után felbontottaké.⁵ A váló felek életkora 1990 óta folyamatosan növekszik: 2013-ban a nők átlagosan 40,1 évesen, a férfiak 43 éves korukban kérték a házasságuk felbontását.⁶

A 2013-ban és azt követően kötött házasságok esetében 5-ből várhatóan 2 válással fog végződni.⁷

A bíróságok többségében olyan házasságokat bontanak fel, ahol a feleknek van közös kiskorú gyermekük.⁸

2. Családszociológiai kutatások megállapításai

A válással kapcsolatos kutatások⁹ fókuszában leggyakrabban az a témakör áll, hogy a házasság felbontásának a ténye miként hat az érintettekre. Nem csupán a közvélemény egyik feltételezése, de gyakran a kutatások egyik alaphipotézise is az, hogy a házasság felbontása negatív hatást gyakorol a család felnőtt és gyermek tagjaira egyaránt.¹⁰ Kétségtelen tény, hogy a váló házastársak között számos rendezendő konfliktus merülhet fel, amelyek hosszabb-rövidebb távon negatív hatást gyakorolhatnak a testi és a lelki egészségükre, valamint a későbbi párkapcsolataikra is, ahogy az is igaz, hogy a válás jelentős anyagi helyzetromlással járhat együtt – a szülői felügyelet (szülői felelősség) gyakorlására feljogosított szülő számára a munkavállalás és a

---

³ Lásd EURIPIDÉSZ: *Médeia*. A Katona József Színház előadása, rendező: ZSÁMBÉKI Gábor, fordította: RAKOVSKY Zsuzsa; vö. GÖNCZ Árpád: *Magyar Médeia*. In: GÖNCZ 1979. 5-75.

⁴ FREID 2014. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2013.pdf> (2016. 05. 30.) Hivatkozva: TÓTH 2016. <http://www.matud.iif.hu/2016/02/03.htm> (2016. 05. 30.)

⁵ FÖLDHÁZI Erzsébet 2015. 27.

⁶ Uo.

⁷ Uo.

⁸ 2013-ban a válások 57,7 %-a olyan házaspárok esetében következett be, akiknek volt közös kiskorú gyerekük, a válás által érintett kiskorú gyerekek száma ebben az évben 18 244 fő volt. FÖLDHÁZI Erzsébet 2015. 33. Hivatkozva: TÓTH 2016.

⁹ Elemzését lásd bővebben TÓTH 2016.

¹⁰ Uo.

gyermeknevelés összehangolása, a lakásfenntartás és a mindennapi kiadások fedezése, míg az elköltözött szülő számára a közös lakás elvesztése és a gyermektartásdíj-fizetés az anyagi ellehetetlenülés, végső soron akár a teljes társadalmi lecsúszás veszélyét is magában hordozza.¹¹ Szintén tény, hogy a válás után gyakori az apák szerepvesztése, amely a férfiak számára enyhébb vagy súlyosabb lelki traumát okozhat. Ez különösen azokban az esetekben figyelhető meg, ahol az anyák akadályozzák vagy megnehezítik az apa és a gyermek közötti kapcsolattartást.¹²

Az is tény viszont, hogy az idézett negatív hatások nem a házasság felbontásának, mint jogi aktusnak a következményei, azok egy része ugyanis nem a házasság felbontásának a tényéből, hanem a korábban megromlott és/vagy erőszakos házasságból ered, illetőleg a negatív hatások mértékét és időtartamát jelentősen befolyásolja a válási folyamat hossza (ideértve a jogi válást is), valamint a felek közötti konfliktusok iránya és mélysége is.¹³

A családszociológiai kutatások megállapításai szerint a gyermekek lelki épségét és személyiségét nem szüleik válásának a ténye, hanem leginkább az rombolja, ha a szüleik konfliktusa destruktívvá válik a válási folyamat során, illetőleg ha választaniuk kell a két szülő között.¹⁴

3. Családpeszichológiai tények

Családpeszichológiai alapvetés, hogy a válás összetett, éveken keresztül zajló, legalább két szakaszra osztható folyamat.¹⁵ „Kívülről” nézve az első, ún. döntéshozó szakasz a válás első megfontolásától a tényleges különválásig tart, és az esetek többségében hozzávetőlegesen egy évet vesz igénybe. A folyamat fordulópontja a tényleges különválás, ekkor kezdődik meg az új helyzethez való alkalmazkodás időszaka. A második, a tényleges különválással kezdődő, ún. alkalmazkodási szakasz része a jogi válás, a szülő-gyermek kapcsolatok újrendeződése, a gazdasági válás, a társas kapcsolatok átrendeződése, valamint maga az érzelmi leválás is, ami „alászínezni” az összes többi területen folyó problémamegoldást. A válási folyamatot akkor tekintjük lezártnak, ha kialakul az új helyzetnek megfelelő viszonylag stabil életvitel és az ezzel összhangban lévő stabil identitás.¹⁶

„Belülről” nézve, egyéni szinten a kezdeti „elhárító” szakaszt (amikor a fél igyekszik háritani a házasság felbontásának a gondolatát), a „gyász” időszak követi, amelyet a társasági érintkezések ritkulása és a kudarcézés jellemez. Ezután jön a „harag” szakasza, amelyben a csalódottság és az ellenséges érzelmek uralkodnak, míg az utolsó, „visszaailleszkedésnek” hívott fázisában az egyén kezdi reálisan megítélni saját magát és

---

¹¹ TÓTH 2016., vö. CSEH-SZOMBATHY 1985. 174., SOMLAI 2013. 171., KERÉKGYÁRTÓ 2012.; CSALOG Zsolt: *Csendet akarok*. A Katona József Színház előadása, rendező: ZSÁMBÉKI Gábor.

¹² Lásd bővebben: HERNÁDI 1989., vö. SOMLAI 2013. 171.

¹³ TÓTH 2016.

¹⁴ SOMLAI 2013. 197.

¹⁵ BARNES 2004. 63.; vö. BOGNÁR – TELKES 1994. 17-19.; SÁRVÁRY 2011. 157-159.

¹⁶ BOGNÁR – TELKES 1994. 17-19.

a felbomlott házasságát. Ezek a megoldási lépések nagy hasonlóságot mutatnak az egyéb veszteséggel járó stresszhelyzetekre (hozzátartozó halála, testrész elvesztése, fenyegető halál, természeti katasztrófák) adott reakciókhoz.¹⁷ Amellett tehát, hogy a válás összetett, többszakaszos folyamat (amelyben a felek többnyire nem ugyanott tartanak), ma már azt is tudjuk róla, hogy az életvezetést súlyosan megzavaró stresszhelyzet, lélektani krízis is¹⁸, amelynek során a teljes pszichoszociális (és biológiai) rendszer alkalmazkodó képessége egyidejűleg merülhet ki.¹⁹

Emiatt a válási folyamat idézett szakaszait számos pszichés tünet kísérheti: a fontolgatástól a döntésig terjedő szakaszban ilyen pszichés tünetek lehetnek az impluzív reakciók, a szuicid kísérlet(ek); a különköltözés-leválás szakaszában a tartós érzelmi labilitás, a szorongás, a nagyfokú feszültségérzés, az erős hangulatingadozás, a fellazult mentális fűvek, az alvás- és evészavar, egyéb pszichoszomatikus tünetek és a féltékenység; a jogi válás szakaszában a depresszió, az impulzuskontroll-zavar és az agresszivitás (bosszú).²⁰

A felek számára a válási folyamatban valódi segítséget leginkább a professzionális krízisintervenció, kikristályosodott válási döntés esetén pedig a házasság elgyászolásának, az új struktúrához való alkalmazkodásnak, valamint az új szerepek kialakításának az előmozdítása, támogatása jelent.²¹ Közös kiskorú gyermek léte esetén a krízisintervenció a gyermek parentifikációjának²² a megelőzése végett is fontos (lenne).

II. Ami úgy van, hogy nincs²³ – békítés a házassági bontóperben

Házassági perben a bírósági békítést²⁴ részletes, átfogó jelleggel első ízben a polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvénycikk (a továbbiakban: 1911. évi I. tc.) szabályozta,²⁵ amely „kétkörös” bírói békítést vezetett be: 645. §-ában előírta a keresetlevél beadása előtti, 654. §-ában pedig – a keresetlevél előterjesztése előtti békéltetés elmaradása esetén, vagy ha a sikertelen békítési kísérlet óta több mint harminc nap eltelt – a keresetlevél benyújtása utáni békítést.

Az indokolás szerint az előzetes békítés ugyanazon az alapgondolaton nyugodott, mint a Ht. 99. §-ában megszabott ágytól és asztaltól való különélés elrendelése.²⁶ A

---

¹⁷ BOGNÁR – TELKES 1994. 20.

¹⁸ HAJDUSKA 2012. 18.

¹⁹ BARNES 2004. 65.

²⁰ HAJDUSKA 2012. 138.

²¹ HARKÁNY Éva – KOLTAI Mária 2014. 166.

²² A parentifikáció a szülő és a gyermek szerepének a felcserélését, a gyermek szülői alrendszerbe való bekerülését, szülőként, „helyettes-partnerként” való viselkedését jelenti. Lásd bővebben John BYNG-HALL: 2008.; továbbá CSÜRKE – VÖRÖS – OSVÁTH– ÁRKOVITS 2014. 166.

²³ DARVASI László: *Isten. Haza. Csal.* Budapest, 2016. 248., vö. TANDORI Dezső: *Úgy nincs, ahogy van.* Budapest, 2010.

²⁴ Lásd bővebben NOVÁK István, In: KISS 1982. 128-187.

²⁵ Ezt megelőzően, a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. törvénycikk (a továbbiakban: Ht.) hatályba lépése előtt a házasság békítése lelkesítő feladat volt.

²⁶ A Ht. 99. §-a értelmében a bíró a kibékülés megkísérlése céljából a házasság felbontása előtt

jogalkotó szerint ugyanis „*lehetnek esetek, amikor még van remény, hogy a házassági viszonyon ejtett sebeket az idő be fogja hegeszteni*”, az előzetes békítés ezt kívánta elősegíteni. A keresetlevél beadása utáni békítés deklarált célja a per elkerülése és a házasság fenntartásának az előmozdítása volt.

A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) a házassági bontóperekben megtartotta a „kétkörös” békítést: az érdemi tárgyalás megkezdése előtti békítés (Pp. 285. §-ának (2) bekezdése) mellett a 280. §-ának (1) bekezdésében előírta, hogy a bontópert előkészítő eljárásnak kell megelőznie, amelynek célja a házasság felbontására irányuló szándék okainak, s az azzal kapcsolatos összes körülménynek a tisztázása, valamint – ha ettől eredmény remélhető – a házastársak kibékítésének a megkísérlése volt.²⁷ Az előkészítő eljárásban a bíróságnak nem a házasság felbontásának az okát kellett (volna) keresnie, hanem azt kellett (volna) tisztáznia, miért akarja a kérelmező fél a házasságát felbontani, mi az a lelki motívum, ami kiváltotta belőle azt az elhatározást, hogy a házasság felbontását kéri. Ez a lelki motívum rendszerint meggyőződés arról, hogy a másik fél a házastársi köteleességeket sértő magatartást tanúsított és elhatározás, hogy ezt a magatartást nem hajlandó a másik félnek megbocsátani.²⁸

Az előkészítő eljárás nem igazán váltotta be a hozzá fűzött reményeket; már csak azért sem, mert az a járásbírók nagy részénél többnyire felszínes és tartalmatlan volt. Számos esetben előfordult, hogy a bíróság a jelenlévőket még csak formálisan sem hallgatta meg, a jegyzőkönyvezés mindössze annyiból állt, hogy a bíróság rögzítette, hogy a kérelmező a kérelmét az írásbelivel egyezően fenntartja, a másik fél pedig beismeri vagy tagadja a kérelemben előadottakat, esetleg kijelenti, hogy nem ellenzi a házasság felbontását, vagy nem kíván védekezni. Vagyis a bontóper bírósága az előkészítő eljárás eredményeként legtöbbször semmivel sem kapott több információt, mint amennyi a kérvényben, illetve a keresetlevélben is elő volt adva.²⁹ Nem is kaphatott, hiszen az előkészítő eljárást nem a felek részletes személyes meghallgatása után, hanem az előtt folytatta le.³⁰

A végül „be nem vált” előkészítő eljárást az 1957. évi VIII. törvény 93. §-a 1958. március 1. napjával hatályon kívül helyezte, de a Pp. 285. §-ának (2) bekezdését módosítva a bíróság számára az első tárgyaláson továbbra is előírta a felek békítésének a megkísérlését. A bíróságnak ebből a célból a feleket részletesen meg kellett hallgatnia, és – ha szükségesnek találta, akkor – bizonyítást is lefolytathatott. A békítési kísérlet az eljárás bármely szakában megismételhetett. Ha a békítés eredményre vezetett, a pert – a perköltségben való marasztalás nélkül – megszüntethette.

---

elrendelhetette a házasság felbontását a házasság felbontásának az okaitól való különélését.

²⁷ A Pp. 280. §-ának (2) bekezdése szerint ez az előkészítő eljárás lefolytatása a járásbírók hatáskörébe tartozott. (1957. március 1-ig házassági perekben első fokon a megyei bíróság, másodfokon a Legfelsőbb Bíróság járt el – megj. P. Sz.)

²⁸ MIKOS 1954. 1-2. 30.

²⁹ SZIGLIGETI 1954. 7-8. 299.

³⁰ SZIGLIGETI 1954. 7-8. 302.

A békítés tartalmára nézve a Legfelsőbb Bíróság házassági bontóperekkel kapcsolatos általános szempontokról szóló 9. számú Irányelve (a továbbiakban: 9. számú Irányelv) adott iránymutatást.³¹ Eszerint a felek meghallgatása és a békítés megkísérlése nem lehet formális. Helyes pervezetéssel arra kell törekedni, hogy a bíróság a felekben felkeltse az egymás és a közös gyermek iránti felelősségérzetet, és ha az érzelmi eltávolodás, a házasság megromlása még nem végleges, békítő tevékenységével a feleket megfontolásra, a házassági életközösség helyreállítására készítse. Ennek érdekében a tárgyalást előkészítő intézkedések körében – a kereseti kimutatások beszerzésén felül – előírta a felek közös gyermekére vonatkozó környezettanulmány beszerzését, ez ugyanis adatokat tartalmazhat arról, hogy a gyermekekre milyen hatással van szülei meghasonlott házaselete.

A 9. számú Irányelv szerint a bíróság ennek ismeretében és a házastársak felelősségérzetének a felkeltésével elő tudja segíteni a békítés eredményességét. E célból bizonyítást akkor szükséges lefolytatni, amikor van remény arra, hogy meghatározott körülmények tisztázása a feleket az együttélés helyreállítására készítheti. Ha pedig a per adataiból arra lehetett következtetni, hogy az életközösség helyreállítása valamilyen akadály kiküszöbölésével elősegíthető (például az egyik házastárs gyógykezelésével, alkoholelvonó kúrának való alávetésével), a bíróságnak ennek érdekében tevékenyen közre kellett működnie.

Az időmúlás sebgyógyító hatásában bízó békítészemlélet kudarca után a házastársak felelősségérzetének a felkeltésével operáló békítés sem eredményezte a tömeges elállást a keresetektől, ezért a jogalkotó – a hatékonyabb békítés érdekében – 1986-ban visszahozta a „kétkörös” (a bontóper előtti és a bontóperben történő) bírói békítést.

Megjegyzést érdemel, hogy már a családjogi törvény 1974-es és 1986-os módosításának az előkészítése során is felmerült, hogy a békítés folyamatába legalább be kellene vonni bíróságon kívüli szervezeteket³², ez nem valósult meg. Az 1986. évi IV. törvény indokolása a szakmai javaslatokból mindössze annyit emelt be, hogy a bíró javasolhatja a feleknek, hogy vegyék igénybe házassági tanácsadó szolgálatát, de ez nem kötelező.

A Pp. 1987. július 1. és 1995. augusztus 29. napja között hatályos 280. §-ának (4) bekezdése szerint a bontóper előtti meghallgatáson a bíróságnak tájékoztatnia kellett a feleket az eljárás jelentőségéről és a bontás várható következményeiről. A házastársakat személyesen meg kellett hallgatnia, ennek során akként is rendelkezhetett, hogy az egyik házastárs a másik meghallgatásánál ne legyen jelen. Meg kellett kísérelnie a házastársak kibékítését. Ha a békítés eredményre vezetett, az eljárást megszüntette. Ellenkező esetben, illetve ha a másik házastárs a meghallgatáson nem jelent meg, a bontóper előtti meghallgatást végzéssel befejezetté nyilvánította. A meghallgatásról készült jegyzőkönyvnek a Pp. 116. §-ában rögzített alaki kellékeken (az eljáró bíróság nevén és az ügyszámon, a felek nevén és perbeli állásán, a per tárgyán, a meghallgatás helyén, kezdő és befejező időpontján, valamint a bíró nevén) kívül csak az eljárás

---

³¹ Lásd hozzá KATONÁNE SOLTÉSZ 1982. 102-106.

³² Lásd NIZSALOVSZKY 1973. 348-349. és CSIKY 1990. 200.

menetének a leírását és a bíróságnak a meghallgatás során hozott végzését kellett tartalmaznia.

A Legfelsőbb Bíróság PK 278. számú állásfoglalása szerint a házassági bontóper előtti meghallgatásnak az indulatvezérelt, kellően meg nem fontolt válási elhatározások kedvező irányú befolyásolását, a hatékony békítést kellett (volna) elősegítenie. A bontás következményeiről való tájékoztatással, ha a házasfelek – vagy egyike – szándéka még nem alakult ki véglegesen, a bíróságnak arra kellett (volna) törekednie, hogy rábírja őket a házaselet kiegyensúlyozott folytatására.

Miután a meghallgatás csak elvétve eredményezte a felek kibékülését, ugyanakkor a bíróságnak az ezt követő peres eljárást az ún. kivonatos jegyzőkönyvvezetési szabály miatt a házastársak ismételt meghallgatásával kellett kezdenie, így a bontóper előtti meghallgatás az eljárás indokolatlan elhúzódását eredményezte³³, ezért azt az 1995. évi LX. törvény 23. §-a hatályon kívül helyezte. Az 1995. évi LX. törvény 23. §-ához fűzött indokolás – az 1986. évi IV. törvény miniszteri indokolásához hasonlóan – megjegyezte, hogy a bíróság a tárgyalás elhalasztásával egyidejűleg indokolt esetben javasolhatja a feleknek, hogy konfliktusuk rendezése érdekében forduljanak válási tanácsadással vagy családsegítéssel foglalkozó szakemberhez.

A jelenleg hatályos Pp. 285. §-a (3) bekezdésének első mondata szerint a bíróság a per bármely szakában megkísérelheti a felek békítését. Ugyanezen szakasz (4) bekezdése akként rendelkezik, hogy ha a bontóperben tartott első tárgyaláson a felek nem békülnek ki és a feleknek van közös kiskorú gyermekük, a bíróság a tárgyalást elhalasztja, egyben felhívja a feleket, hogy három hónapon belül írásban kérhetik az eljárás folytatását, ellenkező esetben a per megszűnik. A bíróság a tárgyalás folytatására csak a kérelem benyújtását követő 30 nap eltelte után tűzhet határnapot.

A békítés tartalmára a Legfelsőbb Bíróság 17. számú Irányelve (a továbbiakban: 17. számú Irányelv) ad iránymutatást.³⁴ Eszerint a bíróságnak a házassági bontóperben legelőször is azt kell vizsgálnia, van-e remény a család egységének a helyreállítására. A per vezetése során arra kell törekednie, hogy erősítse a gyermek sorsáért való szülői felelősségérzetet. Ennek érdekében a felek előtt fel kell tárnia a család szétesésének hátrányos következményeit. A figyelmet a házastársi kapcsolat, a család, a szülő és a gyermek közötti viszony emberi oldalaira, e kapcsolat sokoldalú, érzelemgazdagító, az emberi életet kiteljesítő szerepére kell irányítani. A bíróság ezeknek és más körülményeknek a feltárásával a feleket arra a meggondolásra készítheti, hogy gyermekük érdekében – de saját érdekükben is – kíséreljék meg a családi életük helyreállítását. A tárgyalás vezetése során a békítést minden esetben újra meg kell kísérelnie, ha az eredményt ígér. Ennek érdekében a tárgyalási határnapok közötti időtartamot – ha ettől valóban eredmény várható – a bíróság meghosszabbíthatja.

---

³³ Lásd az 1995. évi LX. törvény 23. §-ához fűzött indokolást

³⁴ A 17. számú Irányelvet – a gyermekelhelyezés fogalmi és tartalmi körét érintően a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényben bekövetkezett változások miatt – a Kúria 1/2014. számú PJE határozata már nem tartja irányadónak, de a családjogi perek vezetésével kapcsolatos megállapításai vélhetően továbbra is meghatározóak maradnak.

Az új polgári perrendtartásról szóló törvény 2016. április 11-i tervezetéből (a továbbiakban: Pp. tervezet) kiolvashatóan a házassági bontóperben a békítés szabályai lényegében a jövőben is változatlanok maradnak. A Pp. tervezet 475. §-ának (2) bekezdése szerint a bíróságnak a per bármely szakaszában, különösen azonban a perfelvételi tárgyaláson kell majd megkísérelnie a felek békítését. Ha a békítés eredményre vezet, az eljárást – a perköltségben való marasztalás mellett – meg kell szüntetnie. A Pp. tervezet – békítés szempontjából szűkszavú – általános indokolása szerint a perfelvételi tárgyaláson a bíróságnak közvetlenül meg kell majd győződnie arról, hogy például a házastársak bontási szándéka végleges, komoly, befolyástól mentes-e és nincs mód a felek kibékítésére.³⁵

III. A nincsből a van felé³⁶ – egy alternatív házasságvég/kezdet

Az a tény, hogy a házasság felbontására irányuló eljárás lefolytatása a bíróság hatáskörébe tartozik, nem elsősorban a házasság megőrzését szolgálja, hanem azt, hogy a bíróság kontrollt gyakorolhasson azon kérdések felett, amelyekben a bontás kapcsán döntést kell hozni (szülői felügyelet, tartás).³⁷ Különösen igaz ez a megállapítás, ha figyelembe vesszük, hogy a jog, amely e társadalmi viszonyokat rendez, a maga korlátozott eszközeivel nem tudja maradéktalanul megoldani a feszültségeket, önmagában nem alkalmas azok megnyugtató kezelésére. A jogszabály ugyanis többnyire absztrakt módon keretszabályozást nyújt. A jogszabályt alkalmazó bíróság feladata a szabály egyéniesítése.³⁸

Mindezek mellett azt sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a bíróságnak meglehetősen szűk, a családjogi ítélkezést tekintve is legfeljebb az anyagi jogszabályok alapján megrajzolt mozgásteret van, ha a feleket kérelmeik, nyilatkozataik, nyilvánvalóan alaptalan vagy eltúlzott összegű igényeik „meggondolására”, „megfontolására” kívánja felhívni. A házassági bontóperben annak a felismerése, hogy – a 17. számú Irányelv szóhasználatával élve – még „*van remény a család egységének a helyreállítására*”, s ez esetben a válási szándék „megfontolására” történő felhívás nyilvánvalóan nem azonos például egy elévült, nyilvánvalóan alaptalan vagy eltúlzott összegű követelés felismerésével, és az arról való (direkt vagy indirekt) „tájékoztatással” a keresettől való elállás megfontolására vagy az elévülési kifogás bejelentésére való „felhívással”. Amíg ugyanis utóbbi tisztán jogi, addig előbbi részben jogon kívüli tudást, részben magas szintű és színvonalú egyéniesítést, illetőleg professzionális helyzetfelismerést igényel(ne).

Ha az utóbbi évek tendenciáit kellően optimistán szemléljük, akkor úgy tűnik, hogy a családjogi jogalkotás és jogalkalmazás megindult az egyéniesítés, vagy ha úgy tetszik,

---

³⁵ http://www.kormany.hu/download/c/4c/a0000/20160411%20Pp%20e%20C5%91terjeszt%C3%A9s_honlapra.pdf (2016. 05. 31.)

³⁶ CSEH Tamás – BEREMÉNYI Géza: Megyek az utcán lefelé

³⁷ SZEIBERT Orsolya, In: SAJÓ 2006. 256. Hivatkozta: HALMAI – POLGÁRI – SÓLYOM – UITZ – VERMAN 2009. 1. 94. <http://www.fundamentum.hu/sites/default/files/09-1-08.pdf> (2016. 05. 29.)

³⁸ 995/B/1990. (X. 4.) AB határozat – ABH 1993. 515.

az elé kerülő család legjobb érdekét szolgáló megoldás megkeresésének az útján (Cseh Tamás után szabadon: megy az utcán lefelé, az ügyfél felé).

Jelen dolgozat szerzője az egyéniesítés irányába történő lépéseknek tekinti legalábbis a közös szülői felügyelet, illetőleg a szülői felügyeleti jogok és kötelezettségek megosztása lehetőségének a normaszövegbe öntését³⁹, a gyermek és a különélő szülő között az adott családra „szabott”, a lehetőségek határain belül a legszélesebb körű kapcsolattartás kialakítására törekvő⁴⁰, illetőleg a gyermek meghallgatásának, véleménye figyelembe vételének a fontosságát felismerő családjogi jogalkalmazói szemlélet megjelenését⁴¹, a gyermekközpontú válás igényének a megfogalmazódását⁴², valamint a konfliktus feloldására törekvő alternatív vitarendezési mód, a mediáció bírósági eljárásba illesztését.⁴³

Az egyéniesített szabályozás hatékony alkalmazásának azonban az a feltétele, hogy az ilyen ügyeket intéző bírák képzettsége magas színvonalú és sokoldalú legyen, és a bíróságnak, a bírának megfelelő ideje legyen az ügyekkel és az ügyfelekkel való foglalkozásra.⁴⁴ Ezért – véleményem szerint – az egyéniesítés útján való továbbhaladás mellett professzionalizációra is szükség lenne, amely alatt olyan jogalkalmazói szemlélet kialakítását értem, ahol a krízisbe került családdal, házastársakkal kapcsolatba kerülő jogalkalmazók, bírák családszociológiai, családpszichológiai (válás-, krízis- és gyermeklélektani) alaptudás birtokában és a változásokra nyitottan kezelik az ügyfelek konfliktusait⁴⁵ (ideértve a házassági bontóperekben a jogalkotó részéről továbbra is fenntartani gondolt békítést), s ezzel a szemlélettel döntenek a házasság felbontása, a szülői felügyelet, a tartás és a kapcsolattartás kérdéseiben.

Addig is – a Mesteremtől tanult egyszerű igazságot továbbadva – ha használni nem tudunk, legalább ne ártsunk a feleknek.⁴⁶ Ezt a történetet én idáig tudom, a vége megkeresésével „magadra ítélek”⁴⁷.

Felhasznált irodalom

BARNES, Gill Gorell: *Család, terápia és gondozás. Alapvető ismeretek a családokról és a családterápiáról.* Budapest, 2004.

BOGNÁR Gábor – TELKES József: *A válás lélektana.* Második kiadás. Budapest, 1994.

BUCSI Ágnes: a gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban – egy alapelv érvényesülése a magyar joggyakorlatban I-II. *Családi Jog* 2011. 2. 17-26. és 2011. 3. 10-16.

---

³⁹ Lásd a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 4:164. §-ának (1) bekezdésében, a 4:165. §-a (1) bekezdésének I. fordulatában és 4:168. §-a (2) bekezdésének első mondatában írtakat.

⁴⁰ Lásd ezzel kapcsolatban SOMFAI 2009.; PÁL 2014b. 10-18.

⁴¹ Lásd erről bővebben KOZÁK 2011. 1. 23-30.; BUCSI 2011. 2. 17-26. és 2011. 3. 10-16.

⁴² Lásd bővebben GYURKÓ 2015.

⁴³ Lásd bővebben GYENGÉNÉ NAGY – KÖRÖS 2016.

⁴⁴ CSIKY 1990. 228-229.

⁴⁵ Vö. USZKIEWICZ ERIK: A jogalkalmazás néhány szociológiai aspektusa. In: FLECK 2014. 162.

⁴⁶ DIÓSZEGINÉ SZOLYÁK Elvira, In: GYEKICZKY 2005. 118.

⁴⁷ FODOR Ákos: *Les adieux.* In: FODOR Ákos: *Gyöngyök, göröngyök szerelem lépte nyomában ötven év útján.* Budapest, 2015. 59.

John BYNG-HALL: A parentifikáció jelentősége és hatása a családterápiára. *Journal of Family Therapy* 2008/5. Fordította: BARÁT Katalin:

<http://www.csaladterapia.hu/content/john-byng-hall-parentifik%C3%A1ci%C3%B3-jelent%C5%91s%C3%A9ge-%C3%A9s-hat%C3%A1sa-csal%C3%A1dter%C3%A1pi%C3%A1ra> (2016. 05. 29.)

CSEH-SZOMBATHY László: A házastársi konfliktusok szociológiája. Budapest, 1985.

CSIKY Ottó: A házasság felbontása. Budapest, 1990.

CSÜRKE József – VÖRÖS Viktor – OSVÁTH Péter – ÁRKOVITS Amaryl (szerk.): Mindennapi kríziseink. A lélektani krízis és a krízisintervenció kézikönyve. Budapest, 2014.

DIÓSZEGINÉ SZOLYÁK Elvira: Bontóperek egy bíró szemével. In: GYEKICZKY 2005.

FLECK Zoltán (szerk.): Jogsociológiai előadások. Budapest, 2014.

FÖLDHÁZI Erzsébet: Válás és szétköltözés. In: MONOSTORI – ŐRI – SPÉDER 2015. 27.
FREID Mónika (szerk.): Demográfiai Évkönyv 2013. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2014.

GÖNCZ Árpád: Magyar Médeia, Sarusok, Rácsok. Budapest, 1979.

GYENGÉNÉ NAGY Márta – KÖRÖS András (szerk.): A bírósági közvetítésről – mindenkinek. Kézikönyv a jogviták békés rendezéséhez. Budapest, 2016.

GYEKICZKY Tamás (szerk.): Ami a múltból elkísér. A családjogi törvény ötven éve. Budapest, 2005.

GYURKÓ Szilvia: Rám is gondoljatok. A gyerekközpontú válás lépései. Budapest, 2015.

HAJDUSKA Marianna: Krízislélektan. Második, bővített kiadás. Budapest, 2012.

HALMAI Gábor – POLGÁRI Eszter – SÓLYOM Péter – UITZ Renáta – VERMAN Martin: Távol Európától – Kiemelt védelem alacsony színvonalon. *Fundamentum* 2009. 1. 89-108.

HARKÁNY Éva – KOLTAI Mária: Krízisek a családban – családi krízisek. In: CSÜRKE – VÖRÖS – OSVÁTH – ÁRKOVITS 2014.

HERNÁDI Miklós: Válni veszélyes. Budapest, 1989.

KATONÁNÉ SOLTÉSZ Márta: Házasság, család, válás – és a jog. Budapest, 1982.

KERÉKGYÁRTÓ István: Rükverc. Budapest-Pozsony 2012.

KISS Éva (szerk.): Család. Társadalom. Jog. Tanulmánykötet 1. Az Igazságügyi Minisztérium Tudományos és Tájékoztatási Főosztály kiadványa. Budapest, 1982.

KOZÁK Henriette: A gyermekek bíróság által történő meghallgatásának gyakorlata. *Családi Jog* 2011. 1. 23-30.

MIKOS Ferenc: A házassági bontóper előkészítő eljárása. *Jogtudományi Közlöny*. 1954. 1-2. 30-33.

MONOSTORI Judit – ÓRI Péter – SPÉDER Zsolt (szerk.): Demográfiai portré 2015. Jelentés a magyar népesség helyzetéről. Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest, 2015.

NOVÁK István: A családjogi peres eljárás. Demokratizálódás, – szakosodás – konfliktusfeloldás lehetséges új eszközei. In: KISS 1982.

NIZSALOVSKY Endre: A családpolitika jogalkotási eszközei. *Gazdaság- és Jogtudomány*, 1973. 305-357.

PÁL Szilvia: „Az otthontalanság otthona” – szófelhők a váltott gyermekelhelyezésről és a kapcsolattartásról. *Családi Jog* 2014b. 1. 10-18. o.

PÁL Szilvia: A kapcsolattartási jog a személyiségi jogok egén – csillag vagy fecske? *Családi jog* 2014a. 2. 11-17.

SAJÓ András (szerk.): Alkotmányosság a magánjogban. Budapest, 2006.

SÁRVÁRY Andrea: Egyén a családban – a családpszichológia alapjai. Debrecen, 2011.

SOMFAI Balázs: Kapcsolattartás, mint a gyermek emberi joga. Budapest, 2009.

SOMLAI Péter: Család 2.0 Együttélési formák a polgári családtól a jelenkorig. Budapest

SZEIBERT Orsolya: Házasság – házasságon kívüli partnerkapcsolat – család a nemzetközi emberi jogi egyezmények, az Alkotmány és az alkotmánybírósági gyakorlat tükrében. In: SAJÓ 2006.

SZIGLIGETI Viktor: A házassági bontóper megelőző előkészítő eljárás. *Jogtudományi Közlöny* 1954.

TÓTH Olga: Válás és kapcsolatbomlás a mai magyar társadalomban – kutatások, nyitott kérdések. *Magyar Tudomány* 2016. február 142-149.

USZKIEWICZ ERIK: A jogalkalmazás néhány szociológiai aspektusa. In: FLECK 2014. 162.

***

THE END OF A STORY (?/.) – RECONCILIATION IN DIVORCE PROCEEDINGS

For the law, divorce is no more than a legal act which is regulated by the Code of Civil Procedure, initiated by an official request, then concluded by a procedure that also involves an attempt to reconcile the parties (sustain the marriage).

If we take seriously the fact that law is a social science, then divorce is obviously more than a legal act; its absolute statistics reflect society's attitude toward marriage,

while the negative impact of divorce, in my opinion, indicates society's need for an approach to divorce proceedings that is able to treat the dissolution of a marriage as a process and takes into account the fact that divorce (including the legal dissolution of a marriage) is also an emotional crisis in which the parties require individualised professional help instead of a call to reconsider their divorce request (formal reconciliation).

The parties have a great need for personalised professional help, especially at the beginning of the legal proceedings in order to prevent their crisis from deepening and starting to “live a life of its own.”

In this paper I am trying to look at what legislation and law enforcement might be able to do instead of the formal reconciliation hearing to ensure that the parties do not suffer the same fate as Medea and that they are given the opportunity to process their crisis and recognise the opportunities for change as their marriage is ended.